

לאמו משום שעזבה את אביו—והיה זה נער שבא מאפריקה הדרומית ולא מארץ ערבית—ביקש לנקום באמו. בגילו הצעיר אי-אפשר היה להסביר לו את העובדות שהביאו לידי כך ושהיו הגיוניות ומוצדקות, ואילו המחברת, ששמעה מפי האם שבאה לבקר את בנה את כל סיפור-המעשה, ניסתה להשיב לבנים על אמותם, ניסתה ולא ברור אם הצליחה. גילוי-הלב של רבקה זיו משווה לרשימתה את צביונה האנושי. היא אמרה לנער בן השש-עשרה לעמוד לפני אמו "ולצעוק את השנאה שלו". היא רצתה שיש אל, יגנה, יאשים במישרים, כדי שתוכל אמו להשיב לו ולהסביר את העובדות. היא רצתה שהנער יבין לרוחה של אמו, יכיר בטראגדיה של נישואיה. אך היו לה ספקות: "האם יוכל להבין? ואנחנו האם באמת אנו מבינים? האם כל הסבך הזה ניתן להבנה, בהגיון קר ושקול?..."

בכל סיפור עולה, מצד אחד, רצונם של המדריכים לעזור לחניכיהם ולהשפיע עליהם—ומצד שני, הסתגרותם וסירובם של הנערים והנערות לקבל השפעה. עולמם הפנימי היה מלא חשדות וסיבוכים שהביאו עמיהם מבייתם. לכל חניך היתה ההיסטוריה של ילדותו, שהעמיקה חרישה בנפשו. העינותים הפסיכיים היו עמוקים מדי; המיפגש עם חברי הקיבוץ, ועם החברים שהופקדו לטפל בהם, היה מכאיב. הנערים הביאו אתם את הרגליהם וביקשו להמשיך באורח-חיהם הקודם, שנבע, במקרים רבים, מבית הרוסים וממנהגים שסיגלו להם מן הרחוב ומחברים מבוגרים יותר. עובדי "עליית-הנוער" ניסו להחזירם למוטב, ולא תמיד עלה בידם. אך היו מקרים—ורבקה זיו מספרת עליהם—שהתוצאות איחרו לבוא אבל טובות היו. הזרע הטוב לא ירד לטמיון. הוא נקלט אי-שם בתודעה, ובשנות השירות בצבא ולאחר-מכן נבט ועשה פרי.

בכל סיפור עולה ההתנגשות בין המחנך לחניכו: כוונות טובות מזה, שנאה וחשדנות מזה. למעשה היתה כל הזמן אווירה של משבר ומאבק, מאבק בדרכי-שלום. המחברת, מכל-מקום, אינה מטייחת ואינה

רי הישן אלא שבגלל אפיה הטוטאליטארי עלתה עליה לאינ-ערוך ביעילותה. ספרו של יהושע א. גלבוץ מתאר, בעצם, את התקופה בה הפכו היהודים בברה"מ בכללותם מגורם אָנרגטי חיובי, מובחר, תכופות אפילו מועדף, במסגרת המאמץ לקומוניזציה, למודרניזציה ולרוסיפיקציה, לגורם שבעיני המשטר לפחות הוא חשוד, מפריע, מכביד, ובסופו של חשבון פשוט מיותר. הוא מתאר תקופה זו בפירוט רב, מתוך בקיאות נאותה ובהישען על תיעוד מקיף. אגב כך הוא מקדיש טיפול נרחב למערכה נגד "הקוסמופוליטים התלושים" ול"חיסול התרבות היהודית", תרבות שהצד האלים והרצחני שבחיסולה שיווה לה אולי לוויית-זוהר שספק אם היתה זוכה לה בזכות עצמה ובערכיה הסגוליים.

י.ע.

במחיצה אחת

רשימותיה של רבקה זיו הן פרי טיפולה בחניכי עליית-הנוער בקיבוץ שלה, ואין עדות יפה יותר לתכנון מאשר דבריה של המחברת אל הקורא: "לא פעם נוכחתי לדעת עד כמה לא עולה בידי להבין לרוחם ולתפוס שעולמם אחר, שונה מעולמי ומעולמו של הקיבוץ הסובב אותם". עשרת הסיפורים שבספר מעבירים אל הקורא, כדברי המחברת, "משהו מאותה מסכת-חיים של נערים ונערות שאינם כחומר ביד היוצר". עולמם של הילדים לא נפתח לפני מחנכיהם. לכל היותר, יכלו לצפות שייפתח לפנייהם איזה שער קטן, איזה סדק בלבד, שיתן להם רשות-כניסה לעולמו הפנימי של הנער. כוונתם של המדריכים היתה להרחיב את הפתח הצר ולהפכו לראש-גשר של תקשורת לשם הבנה הדדית ולשם הגשת עזרה לנער הסובל ומתלבט. היתה זו מלאכה קשה במיוחד. לא פעם מנעה ההסתגרות הטבעית את שיתוף-הפעולה. הנער שהתנפר

* רבקה זיו: במחיצה אחת; ספריית פועלים, 1973; 86 עמ'.

נפתוליו עם חיים ועם מוות הוא תעודה
אנושית רוטטת.

מתוך עזבונו הספרותי, ומן ההערכות הצנו-
עות שבסוף הספר, עולים חיי אדם וגורלו.
פרופ' הלמוט הארטווג, ממכון-ההקרנה
בבית-החולים העירוני בבאזל, כותב בתוך
השאר על יואש: "על שנפגשתי עמו בדרך
הגורל שלו הריני מודה לאלהים. על-ידי
עמידתו—זכיתי בכוח חדש, המסייע לי לא
לאבד את האמונה נוכח החולים המיואשים
הרבים הבאים אלי". הרגשתו של הרופא
מציפה גם את לב הקורא בספר, הקורן
אמונה ותקוה הבוקעות מתוך מציאות של
סבל וייסורים. המכתבים לרעייתו הצעירה,

להוריו, לילדתו חן וטעם טוב אצורים בהם.
חולה-המרחבים היה יואש מכנה את עצמו,
ובעיצומם של עינויים קשים הוא מתאר את
"קווי הרכס הרחוקים, שלעולם הם מסתוריים
ואפופי פליאה, המסמנים את ההרים הרחו-
קים אפופי הערפילים ורבי הסודות, שכמו
נוצרו בכוונה תחילה, בכל מקום שהוא
במרחב, על מנת לענות את נפש המטייל
שלא תשבע לעולם. הרכסים המסתירים את
ארץ-החלומות מעבר, הצובטים בך ומטרי-
פים נשימתך בקווי הרכס המעודנים הזכים,
שלא תשבע מהם לעולם עד אם כבשת את
כולם. אך כשכבשת, עריץ וחומד, נגלית לך
ארץ-חמדה הגתחמת שוב ושוב ברכס הרחוק,
הערפילי שלעולם לא אבינו ולא אשיגו".

מ.ג.

אדמת מריבה

שמואל כץ מתלמידי ז'בוטינסקי הוא ובצעי-
רותו אף הספיק לצקת מים על ידיו. לאחר-
מכן היה חבר המפקדה של הארגון-הצבאי-
הלאומי, מפקד האצ"ל ה"עצמאי" בירושלים
עד לפירוקו של הארגון על-פי צו ממשלת
ישראל, ולאחר-מכן חבר הכנסת הראשונה
מטעם תנועת חירות ובאחרונה מן האישים

* שמואל כץ: אדמת מריבה (מציאות ודמיון
בארץ-ישראל); הוצאת קרני, 1972; 261
עמ'.

מכסה דברים. היא מספרת לתומה, מציגה
דברים כמו שהיו, ואינה מוסיפה אלא משהו
מחוויותיה ומהאשמותיה, כלפי עצמה וכלפי
חבריה.

י.פ.

שכרון המרחבים

מבין דפי "שכרון המרחבים" מופיע דיוקנו
הרוחני ועולמו הפנימי של צעיר משלנו,
הרטט המיוחד שבנשמתו, פשטותו הכנה,
אהבתו לחיים ואמונתו בחיים, מחלתו האנו-
שה. פרטים וקווים יחידים מתלכדים לתמונה
רבת-און ורבת-סבל של משורר, חלוץ
וחייל—יואש ארד.

יואש, יליד קיבוץ, בורך במידה מופלגת
של בקורת-עצמית, של התנדבות, של חיו-
ניות. צעיר חכם-לב זה, שבעל נסיון-חיים
היה על אף היותו עול-ימים, אלא ידע גם
לחיות את חייו ב"סגנון" משלו.

וכך רושם לו יואש, שיום אחד ודאי מוצא
היה את דרכו אל הסיפור או אל השיר:
"בימים אלה חשבתי שוב כי לו התפנית
והתרכזתי בנסיון לכתוב הייתי מצליח ליצור
כמו שאני מצליח בתחומים אחרים. מעבר
לכל התכניות והמטרות זוהי השאיפה המהו-
תית ביותר, העמוקה וארוכת-הנשימה מכל
שאר השאיפות. הדבר מחלחל בי פנימה,
מדי פעם שב ועולה, שב ועולה. יום אחד
אשב לשולחן, ארכיב לי תכנית שלדית,
אחליט מה רוצה אני ואפליג אל ים החרדות,
החיפושים, האכזבות. עובדה היא. בכך אני
רוצה". יואש—סמל מילוי-חובה—משך בעט
שלא מדעתו, ותשומת-לב מיוחדת מעוררות
בספר שלפנינו רשימות שכתב בתקופת לב-
טים אישיים עד לגיוסו לצבא. יומן-המלחמה,
שנכתב בשדה, מבליט את עצמיותו הפני-
מית ואת הבחנתו הדקה והחודרת בצדדי-
תורפה שבאדם.

בהיות יואש בן 25 חלה במחלה שהכריעתו.
הוא יצא לשוייץ לשם הקרנה בקרני-ביתא
במכון-הקרנה אוניברסיטאי. יומנו מחדשי

* יואש ארד: שכרון המרחבים; עם עובד /
תרבות וחינוך, 1973.